

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2022, sp. zn. 24 Cdo 668/2022, ECLI:CZ:NS:2022:24.CDO.668.2022.1

Číslo: 100/2023

Právní věta:

Spadá-li určité právní jednání (výstraha před vyloučením a navazující rozhodnutí představenstva o vyloučení člověka omezeného ve svéprávnosti z bytového družstva) do rozsahu, v němž je svéprávnost osoby omezena, jedná za opatrovance (člověka omezeného ve svéprávnosti) v této záležitosti jeho (hmotněprávní) opatrovník, vůči němuž je třeba tato právní jednání směřovat, včetně případného doručování písemností. K tomu, aby v takovém případě nastaly účinky hmotněprávního jednání vůči osobě omezené ve svéprávnosti, musí být hmotněprávní jednání doručeno hmotněprávnímu opatrovníkovi této osoby; je-li doručeno pouze osobě omezené ve svéprávnosti (opatrovanci), pak účinky hmotněprávního jednání nenastanou do té doby, dokud nebude řádně doručeno rovněž jejím (hmotněprávnímu) opatrovníkovi.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 21.12.2022

Spisová značka: 24 Cdo 668/2022

Číslo rozhodnutí: 100

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Doručování, Omezení svéprávnosti (o. z.) [Svéprávnost (o. z.)], Vyloučení člena družstva

Předpisy: § 465 o. z.

§ 55 odst. 1 o. z.

§ 615 zákona č. 90/2012 Sb.

§ 617 zákona č. 90/2012 Sb.

§ 618 zákona č. 90/2012 Sb.

§ 619 zákona č. 90/2012 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud změnil k dovolání žalobkyně rozsudek Vrchního soudu v Praze tak, že se rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 7. 10. 2019, sp. zn. 37 Cm 19/2018, v zamítavém výroku I. o věci samé mění tak, že se určuje, že členství žalobkyně v žalovaném družstvu „trvá i nadále“.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se (žalobou změněnou se souhlasem soudu) domáhala, aby bylo určeno, že členství žalobkyně v žalovaném družstvu „ke dni rozhodnutí soudu nadále trvá“. Žalobu odůvodnila zejména tím, že je členkou žalovaného bytového družstva od roku 2011 a že jí žalovaný od 3.3.2011 přenechal do nájmu družstevní byt č. 1 o velikosti 1+1 v 7. podlaží domu č. p. 2 v N, ulice R. Dne 14.3.2018 rozhodlo představenstvo žalovaného na své schůzi o vyloučení žalobkyně ze žalovaného družstva, neboť žalobkyně navzdory výstraze, zaslané dne 14.9.2017 z důvodu hrubého porušování povinností vyplývajících z nájmu družstevního bytu žalobkyní (porušování domovního řádu, rušení nočního klidu), nezjedнала nápravu a toto hrubé porušování povinností trvá. Rozhodnutí však žalobkyni nebylo doručeno do vlastních rukou, protože se žalobkyně na adrese uvedeného bytu nezdržuje, je v něm odpojen přívod elektrického proudu a žalobkyně z důvodu nepříznivého zdravotního stavu (léčí se dlouhodobě s psychickou nemocí a je invalidou III. stupně) bydlí společně se synem A. S. u své matky na adrese v N, ulice P. Rozhodnutí o vyloučení bylo žalobkyni doručeno pouze obyčejnou poštou vhozením do schránky. O tom se žalobkyně dozvěděla až dne 29.5.2018, o žádné výstraze informována nebyla. Proti rozhodnutí o vyloučení žalobkyně podala (prostřednictvím advokátky) dne 4.5.2018 námitky, žalovaný se však odmítl jimi zabývat pro jejich opožděnost. Podle názoru žalobkyně však k jejímu vyloučení ze žalovaného družstva nedošlo, neboť rozhodnutí o jejím vyloučení (ani předchozí výstraha) jí nebylo řádně doručeno, a nelze s ním spojovat žádné právní následky. Žalobkyně je podle pravomocného rozsudku Okresního soudu v Náchodě ze dne 26.2.2015 č.j. 0 Nc 43/2014-49 osobou omezenou ve svéprávnosti, a proto měly být výše uvedené písemnosti žalovaného doručeny rovněž jejímu opatrovníkovi, což se ovšem nestalo. Naléhavý právní zájem na požadovaném určení žalobkyně zdůvodnila tím, že žalovaný již na ni podal žalobu na vyklizení bytu, v rámci níž se již soud nemůže platností vyloučení z družstva zabývat.

2. Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 7.10.2019 č.j. 37 Cm 19/2018-106 zamítl žalobu o určení, že členství žalobkyně v žalovaném družstvu „trvá i nadále“, a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Soud prvního stupně vycházel ze zjištění, že představenstvo žalovaného družstva řádně projednalo hrubé porušování povinností uživatele družstevního bytu žalobkyní (opakované porušování denního i nočního klidu synem žalobkyně, který do bytu pravidelně dochází s kamarády), a že jak výstrahu před vyloučením, tak i následné rozhodnutí o vyloučení žalobkyně z družstva „dostatečně objektivizovalo“. Obě písemnosti, které byly řádně doručovány na adresu žalobkyně uvedené v seznamu členů žalovaného, si žalobkyně ve stanovené lhůtě nevyzvedla a námitky proti vyloučení podala opožděně. Soudu prvního stupně sice „neunikla“ skutečnost, že žalobkyně byla rozsudkem Okresního soudu v Náchodě ze dne 26.2.2015 č.j. 0 Nc 43/2014-49 omezena ve způsobilosti k právním „úkonům“, a to „nikoliv zanedbatelným způsobem“ (není způsobilá k právním jednáním spočívajícím v nakládání s majetkem převyšujícím hodnotu 20.000 Kč, není způsobilá se zavazovat k plnění, jehož hodnota převyšuje částku 20.000 Kč, a není způsobilá spravovat jmění svého nezletilého syna a určit místo jeho bydliště), a že jí proto byl ustanoven opatrovník - město Náchod, avšak podle jeho názoru nelze přehlédnout, že podle závěrů znalce z oboru psychiatrie MUDr. M. B., ze kterého vycházel soud ve věci omezení svéprávnosti žalobkyně, „byla žalobkyně v rozhodném období schopna porozumět důsledkům uzavření jakékoliv smlouvy, byla schopna obstarávat své záležitosti, včetně jednání na úřadech a byla též schopna účasti na soudním řízení“. Proto podle mínění soudu prvního stupně se žalobkyně nemůže s odkazem na omezení svéprávnosti „vyvinut“ ze všech povinností, které jí zákon v dané věci ukládal, především „má soud na mysli“ povinnost ohlásit změnu svého bydliště. Jestliže žalobkyně této „nenáročné“ povinnosti nedostála, „je nutno její nečinnost jí přičíst k tíži“.

3. K odvolání žalobkyně Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 29.9.2021 č.j. 6 Cmo 264/2020-145 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žalobkyně je povinna „nahradit“ žalovanému náklady odvolacího řízení ve výši 2.550 Kč. Odvolací soud s poukazem na ustanovení § 508 zákona o obchodních korporacích zdůraznil, že každý člen družstva má povinnost oznámit družstvu bez zbytečného odkladu jakoukoli změnu údajů, jež jsou ve vztahu k jeho osobě uvedeny v seznamu

členů, tedy i změnu bydliště. Jestliže tak neučiní, „vystavuje se nebezpečí nedoručení důležitých písemností“, aniž by se však mohl bránit tvrzením, že mu ze strany družstva nebylo řádně doručeno. V daném případě žalovaný postupoval v souladu s ustanovením § 621 zákona o obchodních korporacích a se stanovami družstva, jestliže žalobkyni doručoval jak výstrahu, tak následné rozhodnutí i vyloučení z družstva na adresu žalobkyní uváděnou v seznamu členů, a tudíž „je nutno na uvedené listiny nahlížet jako na listiny, jejichž obsah byl adresátovi řádně oznámen“. Následným marným uplynutím třicetidenní lhůty k podání námitek „ke shromáždění delegátů“ (správně „k členské schůzi“) ve smyslu ustanovení § 619 zákona o obchodních korporacích „došlo k završení procesu vyloučení žalobkyně ze žalovaného bytového družstva“ a k zániku jejího členství. Námitku žalobkyně, že jako člověk omezený ve svéprávnosti nebyla schopna posoudit následky neoznámení změny bydliště a že korespondence týkající se výstrahy i následného vyloučení měla být doručována rovněž jejímu opatrovníkovi městu Náchod, odvolací soud odmítl s odůvodněním, že žalovaný o omezení svéprávnosti žalobkyně (které ostatně podle „závazného výroku“ rozsudku Okresního soudu v Náchodě ze dne 26.2.2015 č.j. 0 Nc 43/2014-49 znamenalo omezení toliko ve finančních záležitostech) a o jejím opatrovníkovi „evidentně neměl informace“, a že navíc žalobkyně i podle výňatku ze závěrů znalců obsažených ve výše citovaném rozsudku „byla schopna porozumět důsledkům uzavření jakékoliv smlouvy, byla schopna obstarávat své záležitosti, včetně jednání na úřadech a byla též schopna účasti na soudním řízení“. Z toho podle názoru odvolacího soudu „nepochybně plyne, že žalobkyně byla schopna sdělit adresu svého bydliště do seznamu členů tak, aby jí bylo možno družstvem doručovat“. Předmětný problém totiž – jak odvolací soud zdůraznil – „nevyplývá z toho, že by žalobkyně nebyla schopna se z důvodu neoznámení záležitosti družstvem opatrovníkovi bránit vyloučení z družstva, ale z toho, že se o vyloučení (včas) nedozvěděla, ačkoli bylo v jejích mentálních i fyzických schopnostech sdělit svoji aktuální adresu (adresu člena družstva) žalovanému“. Za tohoto stavu se odvolací soud ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně o tom, že „z důvodu řádného ukončení procesu vyloučení z družstva nelze žalobě vyhovět“.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání. Namítala, že odvolací soud nesprávně vyřešil otázku, zda žalobkyni, která je omezena ve svéprávnosti tak, že není způsobilá k právnímu jednání spočívajícímu v nakládání s majetkem převyšujícím hodnotu 20.000 Kč, a byl jí soudem jmenován veřejný opatrovník k zastupování při právních jednáních v rozsahu omezení, bylo možno platně (řádne) doručit výstrahu před vyloučením z družstva a následně samotné rozhodnutí o vyloučení z družstva bez toho, že by takové rozhodnutí bylo doručeno rovněž jejímu opatrovníkovi, který by následně za dovolatelku mohl podat námitky proti tomuto rozhodnutí. Soudy obou stupňů podle názoru dovolatelky pochybily, jestliže se odvolávají na skutečnost, že dovolatelce nic nebránilo oznámit družstvu změnu svých údajů (adresy pobytu), aniž by zohlednily dovolatelčin aktuální zdravotní stav a skutečnost, že trpěla a trpí duševní poruchou, která není přechodného rázu, je trvalá a která se nazývá paranoidní schizofrenie. Zjištěná duševní porucha ovlivňuje rozpoznávací a ovládací schopnosti dovolatelky tak, že omezuje její schopnost rozhodování a zkrsluje schopnost projevit přání. Tyto skutečnosti – jak zdůraznila – vycházejí z rozsudku Okresního soudu v Náchodě, jímž byla pravomocně omezena ve svéprávnosti. Podle jejího mínění, měl-li okresní soud za prokázané, že je nutné žalobkyni omezit v dispozici s jejím majetkem, měl jí soud ochránit také v případě, kdy je jí tento majetek neoprávněně odejmut. Poukázala přitom na skutečnost, že kdyby chtěla převést svůj podíl v družstvu, potřebovala by k tomu souhlas soudu, zatímco na druhé straně ji odvolací soud v projednávané věci proti zásahu (újmě) v podobě zbavení jejího podílu v družstvu neochránil (dovolatelka pozbyla svá práva jako člen družstva a s tím spojené právo na uzavření nájemní smlouvy k bytu, čímž se z ní v podstatě stává bezdomovec), ačkoli – jak zdůraznila – základním smyslem omezení svéprávnosti je především ochrana zájmů samotných fyzických osob, které pro svůj duševní stav nejsou schopny činit s dostatečnou vlastní odpovědností právní úkony.

Podle názoru dovolatelky se odvolací soud svým rozhodnutím „odklonil od rozsudku okresního soudu“, jestliže sám (bez dalšího zjištění okolností a způsobilosti žalobkyně) zhodnotil, že žalobkyně měla dostatečnou způsobilost k jednání týkajícímu se jejího podílu v bytovém družstvu. Žalobkyně rovněž vytkla odvolacímu soudu, že „nesprávně vykládá institut omezení svéprávnosti a opatrovnictví“, jestliže odůvodnil své rozhodnutí rovněž tím, že žalovaný o omezení žalobkyně neměl informace. Přitom zdůraznila, že je-li fyzická osoba omezena ve svéprávnosti, pak ve většině případů druhá strana, která s ní vstupuje v právní jednání, o jejím omezení nemá informaci; proto je osoba omezená ve svéprávnosti chráněna ustanovením § 65 občanského zákoníku. Z uvedených důvodů žalobkyně dovozovala, že jí rozhodnutí o vyloučení z družstva nebylo řádně doručeno, proto s ním nelze spojovat následky vyloučení člena družstva, a tudíž členství žalobkyně v žalovaném družstvu nikdy nezaniklo. Navrhla, aby dovolací soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

III. Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu – dále jen „o. s. ř.“) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

6. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

7. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

8. Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci mimo jiné zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu – jak vyplývá z ustanovení § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o. s. ř. – nepodléhá), že v souvislosti s členstvím žalobkyně v žalovaném bytovém družstvu žalovaný od 3.3.2011 „přenechal žalobkyni do nájmu“ družstevní byt č. 1 o velikosti 1+1 v 7. podlaží domu č. p. 2 v N, ulice R. Pro duševní poruchu (paranoidní schizofrenii), která není jen přechodná, byla žalobkyně pravomocným rozsudkem Okresního soudu v Náchodě ze dne 26.2.2015 č.j. 0 Nc 43/2014-49 omezena ve svéprávnosti tak, že „není způsobilá k právnímu jednání spočívajícímu v nakládání s majetkem převyšujícím hodnotu 20.000 Kč, není způsobilá se zavazovat k plnění, jehož hodnota převyšuje částku 20.000 Kč, omezuje se ve výkonu rodičovské odpovědnosti tak, že není způsobilá spravovat jmění svého nezletilého syna a není způsobilá k určení místa jeho bydliště“; současně byl žalobkyni jmenován opatrovník – město Náchod, který „je oprávněn zastupovat opatrovanku při právních jednáních v rozsahu omezení“. Dopisem ze dne 19.3.2018 žalovaný sdělil žalobkyni, že představenstvo žalovaného na své schůzi dne 14.3.2018 rozhodlo o vyloučení žalobkyně ze žalovaného družstva, neboť žalobkyně navzdory výstraze před vyloučením, zasláné dne 14.9.2017 z důvodu „hrubého porušování povinností vyplývajících z nájmu družstevního bytu žalobkyní“ (opakované rušení denního a nočního klidu synem žalobkyně a jeho kamarády, kteří byt navštěvují pravidelně 1x až 2x za týden), nezjedнала nápravu a toto hrubé porušování povinností trvá. Výstrahu před vyloučením i následné rozhodnutí o vyloučení z družstva žalovaný zaslal žalobkyni do vlastních rukou na adresu uvedenou v seznamu členů družstva (tj. na adresu družstevního bytu žalobkyně); obě zásilky se vrátily žalovanému jako v úložní době nevyzvednuté. Zásilka obsahující rozhodnutí o vyloučení žalobkyně z družstva byla uložena na poště dne 22.3.2018; podle čl. 110 odst. 4 písm. c)

stanov žalovaného měla nastat fikce doručení dne 29.3.2018. Od tohoto dne podle názoru žalovaného začala plynout 30 denní lhůta k podání námitek k členské schůzi, která skončila dnem 30.4.2018. Žalobkyně (prostřednictvím advokátky) podala námítky proti rozhodnutí o vyloučení z družstva až dne 4.5.2018 a žalovaný jí dopisem ze dne 17.5.2018 sdělil, že k opožděně podaným námitkám již nelze přihlídnout a že členství žalobkyně v družstvu „pravomocně zaniklo marným uplynutím lhůty pro podání námitek“. Žalobkyně v podaném dovolání namítá, že ani písemná výstraha před vyloučením z družstva, ani samotné rozhodnutí o vyloučení z družstva jí nebyly řádně doručeny, neboť tyto písemnosti měly být doručeny rovněž jejímu opatrovníkovi.

9. Za tohoto skutkového stavu závisí napadený rozsudek odvolacího soudu (mimo jiné) na vyřešení právní otázky, komu je třeba doručit rozhodnutí o vyloučení člena z družstva (případně i předchozí písemnou výstrahu před vyloučením), jestliže členem družstva je osoba omezená ve svéprávnosti. Protože tato právní otázka doposud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena, je dovolání proti rozsudku odvolacího soudu podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

IV.

Důvodnost dovolání

10. Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání, (§ 243 odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

11. Podle ustanovení § 55 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. z.“), k omezení svéprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti. Omezit svéprávnost člověka lze jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření (§ 55 odst. 2 o. z.).

12. Podle ustanovení § 465 odst. 1 o. z. soud jmenuje opatrovníka člověku, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů, nebo vyžaduje-li to veřejný zájem. Soud jmenuje opatrovníka zejména tomu, koho ve svéprávnosti omezil, tomu, o kom není známo, kde pobývá, neznámému člověku zúčastněnému při určitém právním jednání nebo tomu, jehož zdravotní stav mu působí obtíže při správě jmění nebo hájení práv.

13. Z citovaných ustanovení vyplývá, že současné pojetí institutu omezení svéprávnosti – jak správně zdůrazňuje i dovolatelka – sleduje především zájem člověka, jehož se omezení týká, a je vedeno snahou o to, aby si tento člověk sám svým jednáním nezpůsobil závažnou újmu. Důvodem pro omezení svéprávnosti může být pouze duševní porucha, která není jen přechodná, pokud dosáhne takového stupně, že člověku brání v určitých záležitostech samostatně právně jednat. Zákon pomocí tohoto institutu chrání dotčeného člověka tím, že umožňuje soudu, aby pravomocným rozsudkem posuzovaného člověka (dočasně) omezil ve svéprávnosti v rozsahu těch (právních) jednání, jimiž by si mohl způsobil závažnou újmu. Současně zákon soudu ukládá, aby osobě, jejíž svéprávnost je omezena (takovou osobou je i žalobkyně v projednávané věci), vždy jmenoval opatrovníka (srov. § 62 o. z.), který by za ni právně jednal v rozsahu jejího omezení. V takovém případě hovoříme o tzv. hmotněprávním opatrovníkovi, který za opatrovance činí hmotněprávní jednání v rozsahu opatrovancova omezení svéprávnosti. Zákonná ochrana opatrovance pak spočívá v tom, že jednal-li opatrovanec samostatně, ač nemohl jednat bez opatrovníka, a způsobil-li mu to újmu, lze jeho právní jednání prohlásit za neplatné (srov. § 65 o. z.). Okolnost, zda druhá osoba, která s opatrovancem právně jednala, o omezení svéprávnosti opatrovance věděla či nikoli, tu není (na rozdíl od smluvního zastoupení – srov. § 445 o. z.) podstatná.

14. Z hlediska povahy vztahu mezi opatrovancem a opatrovníkem je tedy zřejmé, že v rozsahu opatrovancova omezení svéprávnosti je třeba na opatrovníka hledět jako na jeho zástupce (srov. § 436 o. z.) se všemi právy a povinnostmi, které mu z tohoto zástupčího oprávnění vyplývají. Spadá-li proto určité právní jednání do rozsahu, v němž je svéprávnost osoby omezena, jedná za opatrovance (člověka omezeného ve svéprávnosti) v této záležitosti jeho (hmotněprávní) opatrovník, vůči němuž je třeba tato právní jednání směřovat, včetně případného doručování jejich písemného vyhotovení. Z toho vyplývá, že, aby v takovém případě nastaly účinky hmotněprávního jednání vůči osobě omezené ve svéprávnosti, musí být toto hmotněprávní jednání doručeno hmotněprávnímu opatrovníkovi této osoby; je-li doručeno pouze osobě omezené ve svéprávnosti (opatrovanci), pak účinky hmotněprávního jednání nenastanou do té doby, dokud nebude řádně doručeno rovněž jejímu (hmotněprávnímu) opatrovníkovi.

15. V projednávané věci byla dovolatelka pravomocným rozsudkem Okresního soudu v Náchodě ze dne 26.2.2015 č.j. 0 Nc 43/2014-49 omezena ve svéprávnosti a byl jí jmenován (hmotněprávní) opatrovník (město Náchod). Z výroku tohoto rozsudku se podává, že žalobkyně - mimo jiné - není schopna (způsobilá) samostatně právně jednat v majetkoprávních záležitostech, kdy hodnota majetku převyšuje 20.000 Kč, a že v těchto záležitostech za ni jedná (je zastoupena) veřejným opatrovníkem (městem Náchod). Vůči tomuto opatrovníkovi je tedy třeba v těchto případech směřovat veškerá právní jednání, která se přímo dotýkají žalobkyně a mají vliv na její práva a povinnosti ve vztahu k majetku přesahujícím hodnotu 20.000 Kč, a to včetně případného doručování písemného vyhotovení těchto právních jednání. Tímto rozsahem omezení svéprávnosti žalobkyně, které představuje rozhodnutí o osobním stavu, je soud v projednávané věci vázán a je povinen z něj vycházet (srov. § 135 odst. 1 o. s. ř.). Za této situace je proto - vzhledem ke shora podanému výkladu - pro posouzení projednávané věci podstatné, zda písemnosti žalovaného - výstraha před vyloučením žalobkyně z družstva a následné rozhodnutí žalovaného o vyloučení žalobkyně z družstva spadají do okruhu hmotněprávních záležitostí, v nichž byla žalobkyně podle výše citovaného pravomocného rozsudku způsobilá samostatně právně jednat.

16. Obě dotčené písemnosti jsou součástí procesu vyloučení člena z družstva, které je nejvyšší sankcí pro člena jako důsledek porušení členských povinností a představuje krajní prostředek (*ultima ratio*) v případech, kdy nápravu porušení členských povinností nelze sjednat jiným způsobem. Písemná výstraha před vyloučením z družstva (srov. § 615 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech - dále jen „zákon o obchodních korporacích“) je jednostranným právním jednáním družstva, které je základním hmotněprávním předpokladem (neboli nezbytnou podmínkou - *conditio sine qua non*) pro platné vyloučení. Účelem výstrahy je upozornit člena družstva, že závažně nebo opakovaně porušuje své členské povinnosti, vyzvat ho, aby v přiměřené lhůtě s porušováním členských povinností přestal a odstranil jeho následky, a informovat ho o možnosti vyloučení, nevyhoví-li takové výzvě (k povaze a účelu výstrahy srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.5.2020 sp. zn. [27 Cdo 2613/2018](#)). Jestliže tak člen neučiní (neupustí od vytčeného porušování povinností člena družstva, resp. nezajistí, aby k porušování povinností člena družstva dále nedocházelo), může představenstvo družstva v zákonem stanovené lhůtě rozhodnout o jeho vyloučení z družstva (srov. § 617 zákona o obchodních korporacích). Toto navazující rozhodnutí představenstva družstva o vyloučení člena z družstva je rovněž jednostranným právním jednáním, s jehož perfekcí (nepodá-li člen námitky nebo podá-li je opožděně) již zákon spojuje zánik členství v družstvu (srov. § 619 zákona o obchodních korporacích) se všemi právy a povinnostmi, které členu družstva z tohoto členství vyplývají. To může mít pro člena družstva (zejména družstva bytového, jímž je i žalovaný v projednávané věci) dalekosáhlé majetkoprávní následky. Účinná obrana vůči tomuto rozhodnutí přitom může spočívat pouze v právním jednání člena družstva v podobě včasného podání odůvodněných námitek k členské schůzi podle ustanovení § 618 odst. 1 zákona o obchodních korporacích.

17. Při posuzování povahy obou výše popsaných (navazujících) právních jednání (výstrahy a následného rozhodnutí o vyloučení člena z družstva), která v konečném důsledku vedou k vyloučení člena z družstva, je třeba mít na zřeteli, že podle ustálené judikatury dovolacího soudu (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.3.2018 sp. zn. [27 Cdo 5168/2017](#), uveřejněný pod č. 67 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2019) práva a povinnosti spojené s členstvím v bytovém družstvu, označované též jako členský (družstevní) podíl, představují souhrn práv a povinností člena vůči bytovému družstvu vyplývajících z jeho majetkové účasti v bytovém družstvu. U členů bytových družstev, s jejichž členskými (družstevními) podíly je spojeno i právo nájmu družstevního bytu (srov. § 733 odst. 2 zákona o obchodních korporacích), jsou členskými právy a povinnostmi jednak individuální práva a povinnosti určené stanovami vztahující se ke konkrétnímu bytu, a jednak práva, která přísluší každému členu bytového družstva a nepřipínají se ke konkrétnímu bytu či nebytovému prostoru. V praxi přitom platí, že s členským podílem v bytovém družstvu je zpravidla spojeno právo nájmu družstevního bytu (většina členů bytových družstev je tzv. bydlíci členy), a takto tomu bylo i v případě žalobkyně v posuzované věci.

18. Družstevní podíl v bytovém družstvu je neomezeně převoditelný (§ 736 odst. 1 zákona o obchodních korporacích). Družstevní podíl, s nímž je spojeno právo nájmu družstevního bytu, představuje majetkovou hodnotu, se kterou se na „bytovém trhu“ běžně obchoduje, a je vnímán jako plnohodnotná alternativa k vlastnictví bytových jednotek (k povaze členství bydlících členů v bytovém družstvu srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 28.3.2006 sp. zn. [Pl. ÚS 42/03](#) nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.6.2021 sp. zn. [27 Cdo 2711/2019](#)). Proto zásadně platí, že (tržní) cena, kterou musí zájemce uhradit za převod členského (družstevního) podílu, s nímž je spojeno právo nájmu družstevního bytu, řádově odpovídá cenám, za něž jsou v téže lokalitě převáděny bytové jednotky, které svými vlastnostmi odpovídají pronajímanému družstevnímu bytu. Z toho vyplývá, že vyloučení z bytového družstva (s tím spojený zánik členství v družstvu) se dotýká majetku (majetkové hodnoty) člena družstva plynoucího z jeho členského podílu, který v zásadě odpovídá (měl by odpovídat) výši tržní ceny družstevního bytu, k němuž se za doby jeho členství v bytovém družstvu upínalo právo nájmu.

19. Uvedené vztaheno na posuzovanou věc znamená, že obě dotčené písemnosti žalovaného (obsahující právní jednání v podobě výstrahy před vyloučením a navazující rozhodnutí představenstva žalovaného o vyloučení žalobkyně ze žalovaného bytového družstva) mají v zásadě majetkoprávní charakter a dotýkají se majetku žalobkyně, jehož hodnota přesahuje 20.000 Kč. Jde tudíž o právní jednání v hmotněprávní záležitosti, v níž žalobkyně podle výše citovaného pravomocného rozsudku není způsobilá samostatně právně jednat. Proto k tomu, aby výstraha a následné rozhodnutí žalovaného o vyloučení žalobkyně z družstva, které žalovaný schválil na schůzi představenstva dne 14.3.2018, působilo (vyvolalo právní účinky) vůči žalobkyni, nepostačuje, aby byly tyto písemnosti doručeny pouze žalobkyni, nýbrž je zapotřebí je doručit rovněž jejímu (hmotněprávnímu) opatrovníkovi - městu Náchod. Teprve poté nastanou (mohou nastat) účinky doručení jak výstrahy před vyloučením, tak navazujícího rozhodnutí žalovaného o vyloučení, a s tím spojeného počátku běhu třicetidenní lhůty pro podání námitek k členské schůzi podle ustanovení § 618 odst. 1 zákona o obchodních korporacích.

20. Na nezbytnosti nastíněného způsobu doručení je třeba trvat i přesto, že žalovaný zvolil nesprávný způsob doručení dotčených písemností pouze žalobkyni proto, že o omezení svéprávnosti žalobkyně nevěděl. Ačkoli si je dovolací soud současně vědom i toho, že vzniklá situace přináší pro žalovaného nepříznivé důsledky spočívající v uplynutí lhůty pro použití ve výstraze uvedeného důvodu vyloučení (srov. § 617 odst. 2 zákona o obchodních korporacích), nemá nevědomost žalovaného o omezení svéprávnosti žalobkyně na neúčinnost doručení písemností, která spadají do okruhu hmotněprávních záležitostí, v nichž žalobkyně není způsobilá samostatně právně jednat, žádný vliv.

21. Jak bylo zmíněno již výše, účelem zákonné úpravy institutu omezení svéprávnosti (s tím spojeného opatrovnictví) je poskytnout osobě omezené ve svéprávnosti (opatrovanci) ochranu před jejím vlastním jednáním (příp. opomenutím – srov. § 546 o. z.), k němuž není samostatně způsobilá a které jí může přivodit újmu. V tomto směru plní omezení svéprávnosti ochrannou funkci, na druhou stranu však může pro dotčeného člověka představovat výrazné sociální stigma. Z tohoto důvodu od 1.1.2012 (na rozdíl od dřívější praxe) již není údaj o omezení svéprávnosti zapisován do občanských průkazů těchto osob, a v současné době jediným zdrojem týkajícím se omezení svéprávnosti člověka je centrální evidence obyvatel, z níž lze ovšem získat výpis pouze ve spolupráci s dotčenou osobou omezenou ve svéprávnosti. Za tohoto stavu je tudíž pro osoby vstupující do jednání s osobami omezenými ve svéprávnosti v podstatě nemožné se o této skutečnosti dozvědět jinak, než za součinnosti dotčené osoby nebo jejího opatrovníka, případně náhodně z doslechu od jiných osob. Dovolací soud respektuje současnou koncepci ochrany osob omezených ve svéprávnosti v tom smyslu, aby informace o omezení svéprávnosti, která je obecně považována za dehonestující důstojnost dotčené osoby, zůstala v neveřejné rovině. Současně však dovolací soud v této souvislosti vyzdvihuje roli opatrovníka osoby omezené ve svéprávnosti, jehož přičiněním lze nežádoucím situacím, jaká například nastala v posuzované věci, předcházet. Kupříkladu tak může opatrovník učinit tím, že informaci o omezení svéprávnosti opatrovance sám ze své iniciativy podá potenciálním fyzickým nebo právnickým osobám, u nichž je – s ohledem na konkrétní osobní a majetkové poměry opatrovance – pravděpodobné, že (v budoucnu) budou vstupovat do jednání s opatrovancem v záležitostech, k nimž není opatrovanec samostatně způsobilý právně jednat. Takový postup opatrovníka lze jistě shledat prospěšným pro efektivní ochranu zájmů opatrovance a naplňování jeho práv (§ 457 o. z.).

22. Protože napadený rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci, a protože dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout, Nejvyšší soud České republiky rozsudek vrchního soudu ve věci samé změnil tak, že se rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku o věci samé mění tak, že členství žalobkyně v žalovaném družstvu „trvá i nadále“ [§ 243d písm. b), § 219 o. s. ř.].

23. O náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně, odvolacího řízení a dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle ustanovení § 243c odst. 3 věty první, § 224 odst. 1 a 2 a § 142 odst. 1 o. s. ř., neboť žalobkyně v nich měla ve věci plný úspěch, a má proto proti žalovanému právo na náhradu nákladů potřebných před soudem prvního stupně, odvolacím soudem a dovolacím soudem k účelnému uplatňování svého práva.